

NAJMANJE ŠTO SMO MOGLI...

Tvrtko Vuković i Ivana Drenjančević

Posljednjih se desetljeća u akademskoj zajednici uvriježilo obilježavanje okruglih godišnjica života njezinih zaslužnih i uvaženih članova. Premda je posve uobičajeno da se već 65. godišnjica obilježi kakvim prigodnim skupom i(li) zbornikom radova, kada je profesor Cvjetko Milanja navršavao svojih 65, sve je bilo u znaku njegova skorašnjega prelaska na Institut društvenih znanosti “Ivo Pilar”¹ i početka rada na novomu znanstvenom projektu pa se u nastalomu ozračju zamaha i novoga radnoga poleta obilježavanje godišnjice činilo gotovo neprimjerenim.² I danas se, nekoliko godina kasnije, objavljivanje zbornika posvećena radu i djelu profesora Milanje čini u jednakoj mjeri neprikladnim. Naime, obilježavanje obljetnice može prizvati i konotacije zaokruživanja, stanovitoga podvlačenja linije. Ipak, ako je u nekomu slučaju linija odista teško podvlačiva (jer nitko, ili malotko,

¹ Nakon što je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu zaposlen od 1976. do 2009, profesor Milanja radi na Institutu društvenih znanosti “Ivo Pilar” od 2009. do umirovljenja 2013.

² U kojoj su mjeri odista plodonosne bile godine koje su uslijedile, vidljivo je već iz popisa monografija koje profesor objavljuje nakon odlaska s Fakulteta i prelaska na Institut: *Biće samosti ili Književno djelo Petra Šegedina* (2009), *Hrvatsko pjesništvo 1900–1950: pjesništvo hrvatske moderne* (2010), *Čemu intelektualci u postmoderno doba* (2011), *Konstrukcije kulture: modeli kulturne modernizacije u Hrvatskoj 19. stoljeća* (2012), *Hrvatsko pjesništvo od 1950. do 2000. godine, IV. dio* (2012) te *Kritike, prikazi i studije: post scriptum prikazu hrvatskog pjesništva 1950–2010* (2013).

točno ne zna što naš slavljениk trenutno piše, gdje sve njegovi tekstovi čekaju na objavljivanje i kojim nas novim naslovima tek kani iznenaditi), onda je to u slučaju Milanjina opusa. I njegova je mirovina, posve očekivano, vrlo nemirna i znanstveno produktivna. Dug koji osjećamo prema profesoru kao mentorskoj, ali i (kako se to u mnogim delikatnim situacijama pokazalo) istinski prijateljskoj figuri i tako je nemoguće izmjeriti i podmiriti. Stoga je ovaj zbornik samo mala gesta zahvalnosti, najmanje je što smo mogli napraviti.

Pri osmišljavanju zbornika i određivanju njegovih tematskih okvira bili smo, upravo zahvaljujući našem slavljениku, u ugodnom i povlaštenom položaju. Naime svestrani rad profesora Milanje i odista teško ustanovljiv opseg tema kojima se u svomu radnom vijeku bavio omogućili su nam da i o samomu zborniku razmišljamo kao o tematski i metodološki raznovrsnomu. Na sličan smo način i pri razmišljanju o mogućim autorima priloga ponovo bili u povlaštenom položaju jer je profesor Milanja tijekom svojega radnoga vijeka ostvarivao znatan broj znanstvenih suradnji pa smo s pravom, kako se kasnije pokazalo, mogli računati i na odaziv širega kruga koji premašuje katedarske, odsječke, fakultetske, generacijske, pa čak i nacionalne okvire.

Stoga smo zbornik zamislili kao skup priloga o bogatom i razno-rodnom znanstvenom opusu profesora Milanje u kojima bi se analitički pristupalo različitim vidovima njegova bavljenja književnošću, kulturom i srodnim temama, ali smo isto tako pozvali autore i da zborniku doprinesu radovima koji svojim tematskim usmjerenjem odgovaraju područjima profesorovih interesa: od hrvatske lirike devetnaestoga i dvadesetoga stoljeća, dvadestostoljetnoga hrvatskoga romana, načelnih pitanja književne povijesti, književnoteorijskih problema, sociologije književnosti pa sve do sociologije kulture. Nadamo se da željena raznolikost radova u ovome zborniku barem donekle odražava bogatstvo i raznovrsnost profesorova znanstvenog rada.

Priloge smo, radi lakše preglednosti, podijelili u nekoliko tematskih skupina.

U prvoj su skupini tekstovi kojima su u središtu interesa različiti segmenti znanstvenoga opusa profesora Milanje. Tekst Ivana Rogića Nehajeva s tekstom Marine Protrka Štimec dijeli interes za Milanjinu relativno nedavno (2011) objavljenu studiju *Čemu intelektualci u postmoderno doba*. Osim što se u obama tekstovima analitički pristupa spomenutoj studiji i naglašava visoka vrijednost Milanjina esejizma, zajednička im je nit vodilja osvjetljavanje Milanjine uloge kao društveno odgovornog intelektualca,

onoga koji iz osviještenosti vlastitoga položaja svoje čitatelje, ali i brojne naraštaje studenata, neumorno potiče na stanje trajne upitanosti koja je jedino istinsko gorivo svakoga plodnoga mišljenja. No, pozicije ovih dvoje autora u nečemu se ipak znatno razlikuju. Dok Rogić Nehajev u svoj tekst unosi tragove (zamislivih i vrlo vjerojatnih) živih razmjena mišljenja, kabinetskih rasprava koje su se mogle odvijati između to dvoje institutskih kolega³ pa sada tekst služi kao naknadno domišljanje teza, nastavak mišljenja motivirana intelektualno poticajnom raspravom, Protrka Štimec, kao nekadašnja Milanjina studentica (a kasnije i katedarska kolegica), ocrtava komunikacijsku situaciju predavaonice i prikazuje Milanju kao predavača koji u studentima izaziva slično stanje provociranosti na daljnje mišljenje, domišljanje i preispitivanje svih, pa i predavačevih pogleda na tekst, analizu teksta, književnost i srodna problemska polja.

Bilo kao kolega i suradnik, bilo kao predavač i mentor, Milanja – kako ga prikazuju Rogić Nehajev i Protrka Štimec, ali i ostali autori zastupljeni u zborniku – u obje uloge djeluje kao za dijalog i raspravu zainteresirani intelektualac, onaj koji je spreman tuđe, ali i, prije svega, vlastite okvire mišljenja konstantno podvrgavati kritičkomu preispitivanju.

Prilozi Branimira Bošnjaka i Sanjina Sorela posvećeni su različitim segmentima Milanjina opsežna ciklusa o lirici novije hrvatske književnosti. Dok se Bošnjak odlučuje za detaljnije osvjetljivanje jedne Milanjine studije (četvrti dio ciklusa *Hrvatsko pjesništvo od 1950. do 2000.* iz 2012), Sorel nastoji ponuditi sumarni pregled Milanjina bavljenja lirikom i ocrtati njegovu književnopovjesničarsku metodologiju. Oba pristupa na zanimljiv način korespondiraju s Milanjinom znanstvenom metodologijom jer se u njegovim mnogobrojnim studijama redovito pokazuje i interes za stvaranje sumarnih slika epohe, ocrtavanje poetičkih i generacijskih grupacija, ali i sklonost minucioznim analizama pojedinih autorskih opusa. Sličnim će se interesom za znanstvenu metodologiju voditi i tekst Borisa Škvorca. U njemu se pažnja usmjerava na Milanjinu studiju *Hrvatski roman 1945–1990.* (1996) i njezino specifično pozicioniranje između analitičkog i sintetičkog pristupa teorijskom i povijesnom u proučavanju književnosti.

Nakon tekstova spomenutih književnih povjesničara o Milanjinom shvaćanju književnopovijesne metodologije, slijedi tekst jezikoslovca zagle-

³ Rad na Institutu obilježen je, između ostaloga, suradnjom s profesorom Rogićem na znanstvenom projektu *Odnos kultura – društvo u hrvatskoj modernizaciji*.

dana u Milanjinu misao o jeziku. Ivo Pranjković detaljno iščitava Milanjin *Užas jezične moći* (1985) te ukazuje na činjenicu da je u autoru spomenute studije lako prepoznati provokativnog i izrazito upućenog poznavatelja gotovo svih relevantnih misaonih tokova koji su u središtu pozornosti imali fenomen jezika i njegova odnosa prema pojedincu i kolektivu, osobito sedamdesetih i osamdesetih godina 20. stoljeća. Nakon Pranjkovićeve teksta slijedi prilog Domagoja Brozovića koji nudi detaljan i obaviješten uvid u bogatu i kontinuiranu suradnju našega slavljénika s časopisom *Republika*. Brozović ističe Milanjin poseban odnos prema časopisu kao prostoru u kojemu jasnije i izravnije može reagirati na aktualni trenutak, ali ga i sustvarati. Tako, primjerice, uređivanjem rubrike *Postmodernizam* i izborom relevantnih prijevodnih tekstova upoznaje širu kulturnu javnost s recentnim strujanjima na svjetskoj teorijskoj sceni i ključnim imenima dekonstrukcijske misli. Taj važan odvjetak autorove bogate znanstvene produkcije predstavlja mjesto na kojemu, tvrdi Brozović, Milanja rado izlazi iz strogo akademskoga bavljenja književnošću, sudjeluje u aktualnim pitanjima književne i kulturne teorija i mjestimično daje prepoznatljive i otvorene korektive aktualnih političkih struktura.

Drugoj skupini pripadaju radovi posvećeni lirici. U prilogima Darka Gašparovića, Krystyne Pieniążek-Marković i Andree Milanko analitički se pristupa većemu broju lirskih tekstova jednoga autora. Unatoč svojim međusobno vrlo različitim metodološkim okvirima, mjesto u kojemu se susreću, a i koje ih čini srodnima Milanjinu pisanju o lirici, jest interes za sintetsko mišljenje o povijesti hrvatske lirike. Nasuprot njima, preostala tri teksta u ovomu lirskom bloku temelje se na detaljnijemu iščitavanju jednoga lirskoga teksta (Severova, Slamnigova i Ujevićeva), metodi koja je i Milanji, unatoč sklonosti povijesnim sintezama, uvijek ostala bliska i koja, donoseći pomna i minuciozna čitanja, karakterizira mnoge stranice Milanjinih studija o lirici.

U trećemu se dijelu zbornika nalaze se tekstovi posvećeni čitanjima proznih tekstova. Radovi Krešimira Nemeca, Maše Kolanović i Lane Molvarec, katedarskih kolega profesora Milanje, iz različitih metodoloških okvira – okvira naratologije, kulturalnih studija, humane geografije i prostornoga obrata – pristupaju hrvatskoj modernističkoj i postmodernističkoj proznoj produkciji te stupaju u dijalog s Milanjinom zapaženom studijom *Hrvatski roman 1945–1990*. iz 1996. godine. Rad Ljiljane Marks, etnološka studija o hrvatskim usmenim predajama, prijateljska je posveta profesoru kao kolegi i prijatelju. Rad Helene Sablić Tomić može se donekle iščitavati kao posveta

mentorskomu radu profesora Milanje. Naime, tema *Quorumove* kratke priče, kojoj se autorica u više navrata vraćala, otvorena je upravo u magistarskom radu pod mentorskim vodstvom profesora Milanje. I znanstveni put Bernarde Katušić također je vezan za mentorsku ulogu našega profesora. Interes rada kojim je autorica u zborniku zastupljena za autobiografski diskurs i popis literature za kojom poseže u radu podsjećaju nas da se prisjetimo još jednoga Milanjinoga doprinosa: priređivanja znamenitoga zbornika *Autor, pripovjedač, lik* (1999) u kojemu se donosi izbor tekstova okupljenih oko triju temeljnih pitanja suvremenih narativnih teorija druge polovice 20. stoljeća. Zbornik, a posebice njegov središnji dio naslovljen kao *Autobiografski sporazum*, dolazi upravo u trenutku u kojemu na hrvatskoj, ali i svjetskoj književnoj sceni autobiografski diskurs, kao i sva teorijska i naratološka pitanja koje pisanje o sebi otvara, zauzimaju značajno mjesto. Spomenuta se antologija odista pojavila u pravi čas, a to, naravno, nije slučajnost, već posljedica priređivačeve obaviještenosti, upućenosti u stanje na inozemnoj intelektualnoj sceni i dobrog poznavanja strane literature. Neposredno po objavljivanju zbornik postaje nezaobilaznom i polazišnom točkom za svako iole ozbiljnije bavljenje autobiografskim, ali i popularnim studentskim štitom, svojevrsnom čitankom za mnogobrojne sveučilišne kolegije posvećene autobiografskome pismu, kolegije koji se upravo tih godina, na prijelazu tisućljeća, intenzivno pojavljuju u domaćim studijskim programima mnogih neofiloloških i srodnih studijskih grupa.

U četvrtoj je skupini tekst Žarka Paića kao primjer čisto teorijskoga rada. Paić se iscrpno posvetio iscrtavanju Foucaultova poimanja filozofije i njezine zadaće kao neodvojive od sfere političkoga. Gusto tkanje teorijskoga teksta, mnoštvenost referenci kojima je premrežen i interes za francuski poststrukturalizam na stanovit su način podsjetnik i na Milanjine tekstove posvećene poststrukturalističkoj misli okupljene u monografijama *Alkemija teksta* (1977), *Užas jezične moći* (1985) i *Slijepe pjege postmoderne* (1996).

Veliku zahvalnost dugujemo profesoru Vinku Brešiću koji je prepoznao važnost zbornika i prepustio nam cijeli broj časopisa te nam svojim bogatim iskustvom pomagao u mnogim uredničkim i tehničkim nedoumicama. Zahvaljujemo i svim autorima tekstova na uloženom trudu i spremnosti na suradnju.

Nadamo se kako je ovaj zbornik raznolikošću priloga koje okuplja uspio barem donekle uputiti na širinu znanstvenih interesa profesora Cvjetka Milanje. Naravno da u ovom malom i, prije svega, prigodnom svesku nikako ne treba tražiti cjelovitu sliku predavačke, znanstvene i kulturne važnosti

našega slavljenika. Ovo je tek skroman znak zahvalnosti i mali prigodni poklon, a pretenzije na iscrpnost i cjelovitost ostavljamo za koju sljedeću slavljeničku prigodu.